

دور دست باشند. آنچه پیش روی شماست گویای هویت تاریخی تهران است که با کمک تهران شناسان گرد آمده است. ورق زدن این صفحه‌ها مجالی خواهد بود تا پیشینه درخشان و کهنسال شهر شلوغ امروز را تصور کنید و بهتر در یابید که بر پهنه‌ای با هویت چندین هزار ساله قدم می‌زنیم؛ این شهر شهر ماست؛ سالخورده، پر نکا پو، شلوغ و دوست‌داشتنی.

در هفته‌ای که به نام «تهران» لقب گرفته، آن هم به مناسبت گذشت بیش از دو سده از پایتخت شدن تهران، به سراغ معرفی نشانه‌های شگفت‌انگیزی در این کلاتشهر رفته‌ایم که گویی از دل تاریخ هزاران ساله برخاسته‌اند تا به عنوان شاهدان عینی حیات انسانی و زایش تمدنی دیرپا، از جغرافیای تاریخی پایتخت بگویند و راوی جزئیاتی از تاریخ زندگی مردمان تهران روزگاری

تماشای تاریخ از فراز کوه طبرک

جز تشریح معتقد بودند که بدن فردی را که فوت شده باید بر بلندای کوه قرار دهند تا خوراک پرندگان شود و پس از آن، استخوان‌های باقیمانده را در محلی که به آن «استودان» می‌گفتند دفن می‌کردند. در شهری و در روزگار فخرالدوله و در زمانی که صاحب عباد وزیر او بود، گبری توانگر به نام «بزرگومید» زندگی می‌کرد. او که مردی متمول بود بر کوه طبرک، استودانی برای خودش ساخت که محل آن بالای گنبد فخرالدوله است. در کتاب «ری باستان» به نقل از «حسین کریمان» آمده است که بزرگومید برای ساختن این استودان بر آن کوه، بسیار رنج و زور هزینه کرد. کوه نقاره‌خانه (طبرک) در

جنوب شرقی محل گنبد فخرالدوله واقع است و گنبد در جایی قرار داشته که این برج در بالای آن افتاده بوده و بر آن اشراف داشته است. مرحوم محمد تقی مصطفوی، باستان‌شناس، در توصیف این گنبد گفته است: «برج کوچکی در همان محل (نقاره‌خانه) بالای دامنه کوه قرار دارد که از سنگ و گچ و آجر ساخته شده و تصور می‌رود مربوط به عهد سلجوقیان باشد. قبری از عهد دلمان در کوه بوده و بنای برج را عقاب متوفی بعداً ساخته یا تزئین کرده‌اند. تزئیناتی از کاشی‌های معروف به طلایی در حاشیه بالا و پایین برج نیز وجود داشته که از بین رفته است.»

باغ خاندان نامدار

نام: باغ مهران
قدمت: دوره ساسانی
نشانی: تقاطع خیابان شریعتی و بزرگراه شهید همت

کمیتر کسی خبر دارد که در تهران امروز، جایی که بسیاری از باغ‌های قدیمی آن در روند توسعه ساخت و سازهای قرن اخیر از بین رفته و جای خود را به خیابان‌ها و پارک‌ها داده‌اند، هنوز باغی کهن و جسود دارد؛ باغی تاریخی با درختانی قدیرافراشته که قدمت آن به دوران ساسانی می‌رسد. اکنون نشانی این باغ تاریخی را باید در بخشی از اراضی شمال تهران و در محدوده جنوب بزرگراه شهید همت جست‌وجو کرد. علیرضا زمانی، تهران‌شناس، در این باره می‌گوید: «اراضی سرسبز و دلگشای باغ مهران در دهه ۳۰ محلی برای ترک اعتیاد معتادان بود و در دوران پهلوی دوم در اختیار ساواک قرار گرفت. اکنون این باغ در اختیار نهادهای دولتی قرار دارد. باغ تاریخی مهران اما نام خود را از یک خاندان معروف و بانفوذ سلسله ساسانیان وام گرفته است. خاندان مهران یکی از هفت خاندان معتبر و تأثیرگذار ساسانیان و از فرماندهان نظامی ارشد این سلسله بودند که در دوران اشکانیان نیز در زمره خاندان‌های مهم قرار داشتند. اگرچه آنها در دوره اشکانیان صاحب نفوذ بودند، اما توانستند نفوذ و اعتبار خود را در دوره ساسانیان نیز حفظ کنند و در این دوره به قدرت و شهرت بیشتری برسند.» اما در دوره ساسانیان بود که این خاندان باغ مهران را در شمال ری ساختند. ری در همین دوران به دلیل وجود آتشکده‌های متعدد، یکی از مراکز معتبر مذهبی و از مهم‌ترین شهرهای ایران دوره ساسانی بود. این باغ اکنون در محدوده شمیران قرار دارد که در آن دوره از بیلاقات شمال ری محسوب می‌شد. زمانی می‌گوید: «پس از ساخت باغ مهران، چهره‌های معتبر خاندان مهران نیز به این باغ در منطقه بیلاقی ری رفت‌وآمد داشتند. بهرام چوبین از معروف‌ترین افراد این خاندان بود که رد پای او را هم می‌توان در این باغ پیدا کرد. باغ مهران، سر منشأ قنات مهرگرد بود که یکی از قدیمی‌ترین قنات‌های تهران نیز به‌شمار می‌رود و بیش از هزار سال قدمت دارد.»

مسجد هزارساله

دولاب یکی از محله‌های تاریخی پایتخت به‌شمار می‌رود. داستان‌های مختلفی درباره بناهای قدیمی و سبک زندگی اهالی این محله نقل شده است. مسجدی که در روزگار قدیم به نام مسجد پیر دولاب شناخته می‌شد، یکی از بناهای تاریخی و به تعبیری از نمادهای اصلی این محله است. قدیمی‌های محله دولاب معتقدند این مسجد به اندازه‌ای قدیمی است که کسی زمان ساخت آن را دقیق نمی‌داند. قدمت مسجد «پیر» در روایت محلی به حدود هزار سال می‌رسد و برخی پژوهشگران، مسجد پیر دولاب را نخستین مسجد تهران می‌دانند. جواد متبحری دولابی، یکی از بازمانده‌های طایفه معروف متبحری‌ها در دولاب، درباره یکی از معروف‌ترین روایت‌هایی که درباره مسجد پیر نقل شده می‌گوید: «روایت شده که امام‌زاده (ع) در مسیر رسیدن به مرو از ری و دولاب عبور کرده‌اند و اگر چنین روایتی درست باشد، ایشان نماز را در مسجد پیر دولاب اقامه کرده‌اند. به همین خاطر مسجد پیر در یک برهه تاریخی به نام قدمگاه شناخته می‌شد.»

چند سال قبل هم کارشناسان میراث فرهنگی بقایای مهر، تسبیح و سجاده‌ای را که به حدود هزار سال قبل تعلق داشت در مسجد پیر کشف کردند. این مکان این روزها به نام مسجد بقیه‌الله شناخته می‌شود.

نام: مسجد بقیه‌الله
قدمت: هزار سال
نشانی: خیابان ۱۷ شهریور، انتهای خیابان شهید عجب‌گل، کوچه حسینی

نام: استودان بزرگومید

قدمت: ۱۵۰۰ سال

نشانی: کوه طبرک یا نقاره‌خانه در شهری

